

Gunnar Gunnarsson
ADVENT

TYPOTEX VILÁGIRODALOM

Gunnar Gunnarsson

ADVENT

Jón Kalman Stefánsson
utószavával

Fordította
Patat Bence

TYPOTEX

Ez a könyv az Izlandi Irodalmi Központ támogatásával jelent meg.

A fordítás a következő kiadás alapján készült:

Gunnar Gunnarsson: *Aðventa*

Bjartur-Veröld, Reykjavík, 2017

Gunnar Gunnarsson ADVENT

Copyright © Gunnarsstofnun, 1936

Published by agreement with Copenhagen Literary Agency ApS,
Copenhagen

Epilogue by Jón Kalman Stefánsson

Copyright © Jón Kalman Stefánsson, 2006

Published by agreement with Copenhagen Literary Agency ApS,
Copenhagen

Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2024

Hungarian translation © Patat Bence, 2024

Illustration © Nagy Norbert, 2024

Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978 963 493 318 2

ISSN 2064-2989

Ünnepek közeledtével ki-ki a maga módján készülődik. Mindenki másképpen. Csakúgy, mint mások, Benedikt is úgy készülődött, ahogy szokott. Mégpedig úgy, hogy advent elején, ha az időjárás megengedte, lehetőleg advent első vasárnapján bőséges uzsonnát készített magának, több váltás gyapjúzoknit, két vagy három pár új bőrcipőt, petróleumfűzőt, egy kanna petróleumot meg egy palack szeszt csomagolt be a hátizsákjába, és nekivágott a hegyeknek, a messzi ösvényeknek, ahol az évnek ebben a szakában csak szívós ragadozó madarak és rókák járnak,

meg az a néhány elkóborolt birka, amelyeket nem vettek észre az összegyűjtésükre induló emberek a legutolsó kör alkalmával, és most gazdátlanul éheznek odafent. Benedikt ezeket az elkószált birkákat szokta becserkészni: ne fagyjanak meg vagy pusztuljanak éhen a felföldön, csak azért, mert senki nem vette a fáradságot vagy bátorságot, hogy megkeresse és hazamenekítse őket. Ők is élőlények, hús-vér jószágok, és Benedikt valamiért felelősséget visel irántuk. Egyszerűen a fejébe vette, hogy ilyentájt megkeresi és épségben menedékbe juttatja őket, mielőtt a nagy ünnep leszáll a hideg országra és a földgolyóra, békével és elégedettséggel töltve el azoknak a lelkét, akik nem henyéltek az év során, hanem megtették, ami tőlük tellett.

Benedikt mindig egyedül vágott neki az adventi útnak. Vagy mégsem? Ember legalábbis nem tartott vele. A kutyája azonban rendre elkísérte, ahogy többnyire a vezérkosa is. E történet idején a kutyát Leónak hívták, és Benedikt igazi pápakutyának nevezi. A kos a keménysége miatt a Bütyök nevet kapta, a fák dudorairól.

Ők hárman évek óta elválaszthatatlan társai egymásnak ezeken a túrákon, és már annyira kiismerték egymást kívülről-belülről, amennyire az az egymással távoli rokonságban álló állatfajok között csak lehetséges, és sem saját énjük, sem saját vérük, sem saját vágyaik vagy kívánságaik nem árnyékolnak be és nem homályosítanak el semmit. Igazság szerint négyen voltak. Faxi, a ló azonban túlságosan vékony lábú és vaskos testű ahhoz, hogy a porhóban gázoljon, amely főleg a tél elején hajlamos vastag takaróvá összeállni, ráadásul aligha bírná ki napokon át a hideget

és a megerőltető vándorlást azzal a szűkös elemóziával, amivel a másik három beéri. Benedikt és Leó mindig szomorúan vált el tőle, ha csak egy hétnyi időre is. Bütyök ezt a döntést, mint minden mást, jóval nagyobb lelki nyugalommal fogadta.

Most is útnak indult hát a három társ a hótól fehér téli napon: Leó haladt elől, a nyelve hegye a csípős szél ellenére finoman kilógott a szája jobb sarkán, mögötte Bütyök, szokása szerint komótosan, leghátul pedig Benedikt, maga után húzva a síléceket. Itt, a falu alsó részén még túl laza és könnyű volt a hó ahhoz, hogy elbírjon egy sítalpon álló embert, így Benediktnek nem volt más választása, mint hogy belegázoljon a porhóba. Időnként megbotlott egy-egy fagypúpban vagy kőben, ehh, jaj, de nehezen járható ez a terep, egyedül az vigasztalta, hogy lehetne rosszabb. Leó figyelmét, ahogy egy jó kutyához illik, sok minden lekötötte, kitűnő kedvében volt. Időnként annyira repesett az örömtől, hogy nem bírt magával, és nem állta meg, hogy ne engedje szabadjára a jókedvét: ugrándozott, a hó csak úgy kavargott körülötte és Benedikt előtt. Addig szökdelt gazdája mellett, hogy végül dicsérő szavakat és simogatást csikart ki belőle.

Igen, igazi pápa vagy, bizonygatta Benedikt – ennél nagyobb dicséret nem is tellett volna tőle.

Az út első részén Botn felé haladtak, a tanya felé, ahol véget ér a lakott terület, és elkezdődnek a hegyek; előttük volt az egész nap, egyáltalán nem siettek, a közbeeső tanyák között kitaposott ösvényt követték, meg-megálltak, üdvözölték az embereket és a kutyákat, de Benedikt

kedvesen elutasította a felajánlott kávé, nem, most nem, nehogy túl későn induljunk el, de egy korty tejet elfogadott, mindhármuknak.

Benediktnek újra meg újra válaszolnia kellett arra a kérdésre, hogy milyen lesz az idő. Az emberek csak érdeklődtek, nem akartak sem kíváncsiskodni, sem vészmadárkodni – de kérdezni azért csak szabad. Előfordult, hogy az emberek utólag megjegyezték, hogy: mit is akartam még mondani, szerencsére Leó biztosan hazatalál – sötétben és hóvihárban is. Ezt tréfálkozva mondták, tekintetüket alig emelték fel a földről, egyáltalán nem a gomolygó, komor felhőzetet nézték: Az biztos, hogy ez a négy lábú hazatalál.

Mind a hárman hazatalálunk, felelte Benedikt könnyedén, és felhörpintette a tejestálka tartalmát: Hálás köszönet!

Nem alábecsülve téged és Bütyököt, én Leóban bíznék a legjobban, közölte a gazda, és besietett a házba, majd hozott egy finom falatot a kutyának.

Benedikt most nem mondta Leónak, hogy igazi pápa, mindössze egy biccentéssel jelezte neki, hogy egyen csak nyugodtan. Bütyöknek egy kalapnyi illatos szénával kedveskedtek. Azzal Benedikt elköszönt, és a hármas folytatta útját.

Aznap Benedikt nem ment el a templomba, nem jutott rá idő. Ki kellett használnia a teljes napot, ha megfelelő időben akart eljutni az éjszakai szálláshelyre, hogy teljesen kipihenhesse magát, mielőtt kora reggel nekivág a fel földnek – hosszú út áll előtte. Az első nap főként Bütyök

miatt haladtak komótosan. No nem mintha Bütyök nem fáradhatatlanul baktatott volna: bármi történt is, mindig rászolgált a nevére. Ám oda kellett rá figyelni, hogy a hosszú út elején ne fáradjon ki túlságosan. Benedikt ezért is nehezen vette volna rá magát, hogy tegyen egy kitérőt a templom felé. Ő most ezzel az advent vasárnapi vidéki gyaloglással váltja ki a templomi látogatást. Ráadásul indulás előtt leült az ágy szélére, és elolvasta az aznapra rendelt igét, Máté evangéliumának 21. fejezetét Jézus Jeruzsálembé való bevonulásáról. A harangok zúgását, a kis tőzegtemplomban felcsendülő éneket és az öreg lelkész egyszerű evangéliummagyarázatát viszont csak elképzelni tudta, de az is valami.

Ott lépkedett a hóban, amely fehéren terült el, amíg a szem ellátott, fent a gyopárszürke téli égbolt, a vidék közepén lévő tó jegét zúzmara vagy vékony hóréteg borította, a végtelen fehérségből csak alacsony kráterek kandikáltak ki itt-ott, és különös tehetséggel különböző méretű fekete köröket, valamiféle jelképeket rajzoltak a határtalan hópusztaságba. Vajon mit üzentek ezek a rejtélyes előjelek? Nehéz megfejteni. Ki tudja, lehet, hogy e kráterek szája valami ilyesmit mondott: hagyjuk, hogy minden behavazódjon és megfagyjon, hagyjuk, hogy a víz és a kőzetek megdermedjenek, a levegő lehűljön, és fehér darabokra morzsolódjon, menyasszonyi fátyolként terülve a földre, hogy ne halotti leplet mondjunk, hagyjuk, hogy jéggé váljon a lélegzet a szádban, a remény a kebledben, a vér az ereidben – alatta eleven tűz rejlik. Könnyen lehet, hogy valami ilyesmit mondtak. Akkor hát megvan

a rejtély megoldása? De az is lehet, hogy valami mást mondtak. A sötét köröket leszámítva legalábbis minden fehér vagy piszkosszürke volt, leginkább a tó – a kráterek között megbúvó, ragyogóan fehér, tükörsima felület, mint valami táncparkett. Kit akarnak megtáncoltatni?

És ezen a vasárnapon, mintha ebből a nagy fehérségből született volna, amelyből csak a kráterek sötét karikái és itt-ott egy trollhoz hasonló látatömb állt ki, a hegyi falura különös emelkedettség telepedett, amelytől elszorult az ember szíve, mérhetetlen, fehér ünnepélyesség vette körül az elszórt, alacsony vagy félig a hó alá temetett tanyákról egyenesen felfelé szálló ünnepnapi füstöt, felfoghatatlan és ígéretes csend: advent. Advent! Benedikt különös óvatossággal vette a szájára a szót, ezt a nagy, csendes, rendkívül furcsa, ugyanakkor szenvedélyes szót, amely valószínűleg minden más szónál jobban megérintette. Nem tudta pontosan, hogy mit jelent, csak hogy valaminek jönnie kell, de elkezdődik a várakozás, a készülődés valami jobbra – ehhez kétség sem fért. Ahogy teltek az évek, egyre inkább úgy érezte, mintha az egész élete adventté vált volna. Mert alaposabban megvizsgálva, mi az élete, mi az ember élete a Földön, ha nem egy be nem fejezett szolgálat, amely a valami jobbra való várakozással, készülődéssel magyarázható – azzal az elhatározással, hogy valami jót cselekszik.

Megérkeztek egy következő tanyához, ahol a megszokott, hétköznapi vidéki szívéllyességgel fogadták őket, esetleg egy kávé, hálás köszönet, most nem, egy kicsit igyekezniük kell, mivel kezd rövidülni a nappal, de azért

végül elfogadták. A gazda felnézett az égre, és nem rejtette véka alá, hogy csúnyák a kilátások. De az időjárást úgy kell elfogadni, ahogy Istentől kapjuk, vélte Benedikt. A gazda a maga részéről azt kívánta, hogy még az előtt kitorjjon a vihar, mielőtt leszáll az éjszaka. Ez a beszéd egyáltalán nem volt kedvére Benediktnek. Szóval így, szívta fel az orrát: Hát, jó – isten áldjon.

Van valami hasznod az útítársaidból?, kérdezte a gazda, és nehezeére esett elereszteni a férfit, akit talán most lát utoljára; lesújtó tekintetet vetett a társaságára, az álmai rosszat sejtettek, érezte, hogy hármukból különös szél árad, hamarosan megpróbáltatások várnak rájuk – ha nem valami még rosszabb: A birka nem csak kolonc a nyakadon? Meg tudsz bízni benne meg a kutyában?

Meg bizony, felelte Benedikt: kerültünk már szorult helyzetbe mi hárman.

Sorsterhes pillanatokban nem szabad így beszélni, a természet erőit magunk ellen kihívni vakmerőség, és megbosszulhatja magát; a gazda elhallgatott, és nem tartóztatta őket tovább, a három társ útnak indult, a gazda pedig ott maradt kételyek között, elégedetlenül velük, magával és az égvilágon mindennel; rágta a dohányt, és nézte, ahogy távolodnak, az efféle embereken nem tudott eligazodni – hogy valaki még az életét is kockára tegye csak azért, hogy megmentsen néhány szanaszét kóborolt birkát! Benediktnek alig pár birkája volt, és egy sem hiányzott közülük.

Benedikt alighanem maga sem értette az előrelátó gazdát. Akárhogy is, a három társ továbbindult. Senki sem

ronthatja el ezt a szép, gyalogláshoz kitűnő, rendkívül ünnepélyes napot. Sok-sok évvel ezelőtt Jézus Krisztus ezen a napon vonult be Jeruzsálem városába. Ha valakinek főleg ez jár a fejében, akkor könnyen át is érzi, ez a nap már réges-régen ennek tudatában telt. Benedikt lelki szemei előtt megelevenedtek a történések, ahogy Isten fia bevonul a pompás, napfényben úszó városba. Benedikt az Újszövetségben látott képet a falakkal körülvett, díszes épületekkel teli városról és Jézusról, aki szamárháton érkezik. Az ágak, amelyeket az emberek levágtak a fákról, és a szamár lábai elé szórtak, az ablak jégvirágaihoz hasonlítottak, de Benedikt tudta, hogy nem fehérek, hanem zöldek, és sima, fényes leveleikben a nap erejét raktározzák. És ebben a pillanatban jól hallhatóan megszólaltak a Szentírás szavai a levegőben, mintha az éter hullámai megőrizték volna őket, és az embernek csak a fülét kellene hegyeznie, hogy hallja: „Királyod érkezik hozzád, aki igaz és diadalmas, alázatos, és számaron ül, számarcsikó hátán.”*

Alázatos, hát persze, Benedikt ezt tökéletesen értette. Isten fia, hogy is lehetne más? És egy számarcsikó hátán ül – mert ahhoz, hogy szolgálatot tegyen, semmi, sem eleven, sem halott nem megvetendő; senki sem annyira szárnalmas, hogy a szolgálat ne tegye szentté. Még Isten fia sem. Egyedül a szolgálat által. És Benedikt abban a pillanatban úgy érzi, hogy ismeri azt a kis számarcsikót, és pontosan tudja, hogy abban a szent percben mi játszódtott

* Zak 9,9 (Magyar Bibliatársulat újfordítású Bibliája).

le benne és Isten fiában. És tisztán látja, ahogy az emberek a legszebb ruhájukat az útra terítik, és hallja, hogy mások azt kérdezik: Kicsoda ez? Igen, valóban: Kicsoda ez...? Mert nem ismerték fel Isten szent fiát. Pedig fel kellett volna ismerniük: mélyen egyszerű arcán olyan mosoly ragyogott, amelyre csak halvány, fájdalmas árnyék vetült amiatt, hogy nem bölcsebbek, hogy a szemük elhomályosult, a szívük tükre bepárasodott. És ahogy Benedikt lelki szemei előtt megjelent ez a szomorú mosoly, lázba jött: mennyire vakok lehettek, ha szemtől szembe álltak a Megváltóval, és nem ismerték fel! Ő maga egy szempillantás alatt felismerte volna, Benediktnek efelől nem voltak kétségei. Nyomban odasietett volna hozzá, és segített volna neki kiűzni a csalókat és a kufárokat a templomból, és felborítani a pénzváltók és a galambárosok asztalait.

Erre a gondolatra Benedikt meglazítja a szőrmesapkáját, megtörli a homlokát. Nem a gyaloglásban melegedett ki, hanem a harcias gondolatokban és a templom megtisztításában való részvételben. Kivételesen békés természet, soha, legalábbis azóta, hogy az eszét tudja, meg sem fordult a fejében, hogy bármilyen módon bántson másokat. De a Megváltó szavai: Az én házamat imádság házának nevezik, ti pedig rablók barlangjává teszitek, heves viszolygást és ingerültséget ébresztettek benne. Ha belegondol, hogy az átkozott víki üzérkedő fogná magát, és kirendeltséget nyitna az ő régi tőzegtemplomukban! A békének azzal vége lenne. És ahogy a Megváltó szavai a fülébe csengtek, úgy érezte, az Egek Urának vezetésével készen áll bármire. Galambárosok, ó, jaj. Általában ügyes-

kedők. Ismerte őket. Jobb minél kevesebbet gondolni rájuk. Benedikt megint megtörölte a homlokát. Csak remélte, hogy azokkal a kereskedőkkel szemben, akiket valóban ismer – bár vigyázni kell velük, és nem kevés bal-lépést követnek el –, soha nem kell majd az öklét bevetnie. El sem tudott képzelni ennél kellemetlenebb gondolatot.

Benedikt tehát ment tovább, a fejében örömök és nehézségek váltogatták egymást, miközben a szürke nappali fény lassanként elsötétedett körülötte, és felragyogott a telihold a felhők mögött, amelyek nagy ritkán résnyire megnyíltak, és kitűnt a rózsaszín esti égbolt. Benedikt nem sokat gondolkodott menet közben önmagán – hogy is tette volna? Most, hogy a nappali fény hamar elenyészett, csak egy életlen árnyéknak tetszett a tájban, és kérdés, hogy mindaz, amit önmagáról gondolt, nem volt-e még tom-pább és homályosabb. Fiatalkora óta szolgaként dolgozott egy tanyán. Pontosabban az év legnagyobb részében, de amúgy félig-meddig gazda is volt. Összességében is volt benne valami felemáság és jelentéktelenség. Félig jó, félig rossz – félig ember, félig állat. Igazság szerint pont ilyen volt. Nyaranta béresként dolgozott a gazdánál, ugyanakkor egész évben ott lakott, mert telente a birkaakolban gondozta az állatokat ellátás és néhány ruhadarab fejében. Csak egy rövid ideig, tavasszal és ősszel, többek között az adventi hegyi túra napjain volt igazán a maga ura. Emellett volt egy külső épülete is, birka- és lóistállója meg pajtája a szénának, amit vasárnaponként kora reggel és az istentisztelet után egy bérelt legelőn kaszált le. Mindent összevetve jó dolga volt, pedig egyszerű, átlagos embernek

és mások szolgájának számított, és nem is vágyott, nem is törekedett másra, még a mennyországban sem – már nem. Azok az idők már elmúltak. Azok a nappalok és éjszakák, amikor időnként boldogságról és henyélésről álmodozott. Vége azoknak az időknek, hála istennek. Egyedül akkor érezte a szabadság hiányát. Azóta már, úgy vélte, valamelyest közelebb jutott ahhoz, hogy ember legyen. Persze hogy ember lett – ehhez kétség sem férhetett. Hacsak nem ez is hiábavalóságot és végtelen önteltséget jelent.

Mindenesetre idősebb ember lett, ötvennégy éves, ezért valószínűtlennek tűnt, hogy már rossz útra térjen. Ötvennégy év – és most huszonhetedik alkalommal indult erre az útra. Leszámolta az ujjain, évről évre számon tartotta: ez a huszonhetedik alkalom. Huszonhét évesen kezdte el ezeket a túráit, huszonhét alkalommal járt tanyáról tanyára a lakott terület határáig, legtöbbször advent első vasárnapján, mint ma is. Bizony, telik az idő. Huszonhét év... Ennyire mélyen rejlenek az álmok. *Azok* az álmok. Amelyekről senki sem tud, önmagán és a mindenható Istenen kívül. Meg a lakatlan felföldön kívül, amelynek szorongásai közepette hangosan elmondta őket. Már az első túra alkalmával fent hagyta őket a hegyek között. Ott biztos helyen vannak. Vagy téved? Lehet, hogy a lakatlan vidék magányában kísértenek, mint a kitagadott lelkek, amelyek bizonytalan és torz életüket a hósvatagban és a viharvert sziklák között élik? Vajon őket akarta elérni minden egyes télen – ha még nem fáradtak ki, és még nem nyelte el őket a köves terep? De nem, ezt elhessegette magától: szerencsére nem állt ennyire rosszul a helyzet.